

vendar mislim, da okreva. Spravite ga v posteljo in dajte mu mrzel obkladek okrog glave! Potem naj pa izpije kozarec močnega vina in naj zaspi. Ako bo zaspal, ni posebne nevarnosti. Če mu bo pa jutri huje, pošljite po zdravnika!“

Take svete sem dajal in pomagal Poldla spraviti v hišo. Kmalu je bil v postelji in dobil je steklenico starega „špecijalnega“, da je laže prenašal obkladek. Tolažil sem njegovo boljšo polovico, da ne bo gotovo nič hudega, ker tako lahko prenaša vino.

„Da bi mi le ne umrl!“ je ona ihtela. „Takega moža ne dobim več. Ne vem, gospod, kako bi se vam zahvalila, da ste tako poskrbeli zanj. Kofelski sv. Martin naj vam povrne, kar ste storili za nas! Ako Poldel ozdravi, romala bodeva gori in mu tudi vas priporočila.“

„Bodite brez skrbi,“ pravim, „Poldel prav gotovo ozdravi, morda poprej, nego mislite. Grüss Gott!“

„Grüss Gott!“ je odgovorila ona in ukazala dekli, naj mi posveti, zakaj sama si ni upala od „bolnika“.

Kmalu potem, že pozno v noč, sem položil v „Jelenovem brlogu“ svoje trudne kosti k počitku.

Čarodejna znamenja, vraže in pripovedke ob „Triglavskem pogorju“.

Spisal Jos. Korošec.

Ko sem ogledoval trg Kropo prvič natančneje, sem zapazil čudna znamenja narisana pri neki hiši med notranjimi in vnanjimi okni na strani, in sicer precej velika, 2—3 *dem* dolga. Znamenja so bila dvojnati A, taka-le X . Škoda, da je lanski požar uničil vsa.

Nekoč je zidar belil pri oni hiši sobo in tudi med okni, a tistega čudnega znamenja se ni dotaknil.

Vprašam ga, zakaj ne pobeli tiste kracke?

„To pa ni kracka“, me zavrne „to staro znamenje brani mōri v hišo. Ko bi ne bilo tega znamenja, gotovo bi prišla po noči in bi tlačila in mučila speče ljudi, ker ima hiša tako velika okna. S tem znamenjem pa se „mori“ prestriže pot in ne more dalje“.

Iz tega sklepam, da so si vsled bojazni pred „moro“ narejali naši predniki v prejšnjem stoletju pri hišah tako majhna okna, da je pomolil človek še glavo le s težavo skozi. Večkrat imajo kmečka okna tudi železne kljuge med stenami, gotovo ne tatovom vkljub, temuč vsled bojazni pred „moro“.

Pred petindvajsetimi leti mi je moj rajni oče pokazal znamenje dvojnatega A: X , ko sem bil prvič v naši domači planini, na Mišeljem vrhu, četrť ure od Velega polja pod Triglavom. Tam sva podirala „ograd“ in ravnala macesnove deske na kup. Ograd je za silo hlev, naslonjen na „stan“ (pastirsko kočō), da se umakne živina ob slabem vremenu pod streho.

Oče mi reče: „Jožek, premalo jih je. Poglej to skrivno znamenje! Nikomur nič ne povej o tem znamenju! Pojdi in poglej po strehah, če niso naše deske na tuji strehi.“

Preiščem strehe in res dobim na deskah naše znamenje. Oče pa gre po deske in jih prinese k naši koči. Nihče se ni protivil. Vprašam očeta, zakaj se nihče ne oglasi zaradi desek, katere sem kar odnesel!

„Vidiš, vso to moč ima naše skrivno znamenje“, mi reče oče. „Spričo tega pa je tukaj v planini naša posoda, orodje, deske, hlevska vrata, sploh vse zaznamenovano s takim znamenjem“.

Tudi nad hlevi se nahajajo slična znamenja. Videl sem že kmeta, ki je vrezal na lopatišče peteri A, tak-le . Na razpotjih sem opazil na snegu v gozdu, ko sem z rajnim svojim stricem hodil na lov, že večkrat takšno znamenje. Otroci pa smo se včasih izkušali, kdo da zna tako znamenje hitreje z enim potegljajem načrtati. Celó na gorjuški pipi — čedri — sem že opazil taka in slična znamenja, vendar ne vem, ali jih je začrtal kmet-kadilec sam ali izdelovalec čeder na Gorjušah.

Nekaj posebnéga pa je v Mojstrani in na Dovjem v navadi in morda še dalje po „Gorenjski dolini“. Malim otročičem dojenčkom devljejo matere na dno zibeli majhne ploščnate, podolgaste kamenčke, ki morajo biti preluknjani. Na ta način obvaruje baje mati svojega ljubčka dojenčka „more“, raznih čarodejev in zlikovcev.

Splošen je tudi običaj na Gorenjskem, da žareče oglje gasijo, kakor hitro kdo začuti, da ga je zlobni človek uročil ali začaral.

Tudi v krščanskem zmyslu se rabi peteri A (pentalfa), in sicer na grobnih spomenikih. Kdor pride na novo pokopališče poleg šmartinske cerkve pri Kranju, zapazi spominsko ploščo Filipa Trpina (1654—1683). Spominsko ploščo so prenesli s starega pokopališča poleg savskega mosta na novo. Okoli pentalfe stoji v krogu sledeče besede: **Sig net Me Penta L P H A T W beatissima Mater** (t. j. zaznamena naj me tvoj peteri A, preblazena Mati). (Podčrtane črke so večje nego druge, vse pa je pisano z latinskimi velikimi črkami.)*

Zapišem naj še, kar mi je starček Podrobar s Koprivnika pripovedoval kot malemu dečku o belih ženah v Triglavskih gorah.

„Nekoč, ko sem bil še mlad“, mi je pripovedoval starček, „sva nabirala s tovarišem „cijanove“ korenine za konje na Prevalu proti Skednjevcu. Nasproti pride oče starega Jekljarja in nama pove to-le: Ravno tukaj smo nekoč počivali, ko smo bili prišli s planine Jezerca, pa megla se je vela proti Vršacu. V teh le čeréh proti grebenu se pasejo in najokusnejša zelišča prigrizujejo prav lepi, skoraj beli gamsi. Pričnemo ukati in kamenje metati, pa gamsi niso nič kaj bojzljivi. V tem pa prideta okoli grebena proti nam dve lepi beli ženi. Zaviti sta v tančico. Oči se jima kar iskre. Takoj si domislimo, da sta beli ženi — „rojenici“. Vprašamo ju, kam gresta, pa sta le z glavo zmajevali. Eden izmed nas pomoli proti njima okovano palico, pa ji takoj zlomita „štekelj“, železno konico. Zdaj nas izpreleti groza, ker se tako bleščita in nam grozita, pa jo uderemo proti Mišeljemu vrhu. Za nami pa treska in grmi, da si ne upamo veliko nazaj pogledavati proti Prevalu. Več

* Hvala lepa g. nadučitelju Fr. Rojini za gornji prepis.

let nihče ne gnal past živine gori spričo bojazni pred belimi ženami. Planšarji smo se vsi bali.

Med nami je bil tudi Tonej Korošec, tisti, katerega je drugo leto potem ubila strela na vrhu Triglava. Neki inženir* ga je spravil s sabo na Triglav in pa Orjakovega iz Podjelja. Njegov brat Gašper Korošec je pa utonil v Blejskem jezeru, ko je peljal oglje s konjem po ledu. Led je bil pri kraju že krhek in se je udrl ter potopil ogljarja s konjem vred. Dobili so ga šele v nekaj dneh. To so vriščale majarice in majarji na Velem polju, ko jim je inženir zjutraj naznanil, kaj se je pripetilo po noči na Triglavu!** Pripravljene s pomivalkami in žehtarji so podile planšarice prestrašeno bežečega inženirja celo na Malo polje. Ondi pa so že zvedavo gledale majarice izpod „Mišeljega vrha“, kaj tuj človek tako beži, in so mu tudi pripomogle do nadaljnega bega proti planini „Vrtači“ in dalje v Bohinj dolini.

Tudi naju je že izpreletala groza od tega, kar nama je pravil stari Jekljar, in nisva več ondi iskala „cijana“.

Toliko sem si ohranil v spominu še izza mladih let. Žal, da se nisem potrudil kot dijak, da bi bil kaj več poizvedel o belih ženah rojenicah. Čul sem tudi že pripovedovati o „Zlatorogu“, zlasti o čudotvorni „triglavski roži“, vendar ni bilo nič celotnega. Če po naključju naletim na kaj dovršenega, objavim, da se spozna poezija in domišljija planšarjev Bohinjcev pod Triglavom in da se ne bo vedno le poudarjalo, da je pravljica o Zlatorogu le v Trenti doma.

Nekaj o določevanju časa.

Spisal M. Vodušek.

Časoizprava***) nam pove srednji čas, ob katerem sonce vrhuje (kulminuje), t. j. čas, ob katerem prehaja solnčno središče naš poldnevnik (meridijan). Ker doseže sonce dotičnega dne v tem trenutku svoj najvišji stan, svoj vrh (culmen), rečemo, da sonce vrhuje. Ta trenotek nam pove časoizprava. Na primer: 1. januarja 1903. l. je časoizprava $+5^m 6.3^s$, tedaj vrhuje sonce tega dne ob

* Geometer Bozio z dvema vojakoma in vsak dan po dva kmeta pomočnika so določevali triangulacijske točke. Bozio je prenočil z vojakoma na Triglavu in pregovoril tudi Toneja Korošca s Koprivnika, da je ostal na Triglavu. Tovariš pa ni maral ostati gori, šel je rajši prenočit na Velo polje. Po noči nastane nevihta in strela ubije Toneja Korošca. Preprosti ljudje še sedaj trdijo, da se je Bozio zavil v svilnate robce, da mu strela ni škodovala.

** To anekdoto mi je povedalo že več starih ljudi iz moje rojstne vasi Koprivnika, namreč kako so gnale majarice geometra Bozia, ker je bil povzročil smrt mojega starega strica.

:) 1903.	Časoizprava	Odklon sonca od ravnika.
1. januarja	+ $5^m 6.3^s$	— $23^{\circ} 3' 13.6''$
6. >	+ $7^m 22.9^s$	— $22^{\circ} 34' 2.9''$
11. >	+ $9^m 27.6^s$	— $21^{\circ} 53' 47.0''$
16. >	+ $11^m 17.1^s$	— $21^{\circ} 2' 56.1''$
21. >	+ $12^m 49.1^s$	— $20^{\circ} 2' 6.9''$
26. >	+ $14^m 1.7^s$	— $18^{\circ} 52' 1.5''$
31. >	+ $14^m 53.9^s$	— $17^{\circ} 33' 26.0''$